

Osman Nuri Özgen (1888 – 1943)

1888 (bazı kaynaklara göre 1890) yılında günümüz Rize ilinin merkez ilçesine bağlı Akpınar köyünde doğdu. İsmailzade Tevfik Efendi ile Cemile Hanım'ın oğludur. İlköğrenimini Rize'de, orta öğrenimini Trabzon'da tamamladı. Ardından İstanbul'da bulunan Yüksek Mühendis Mektebinden mezun oldu. Okul hayatı süresince yaz tatillerinde Batum'da çalışan babasının yanına giderek Rusça öğrendi. 1914 yılında Fevziye Hanım ile evlendi. Bu evlilikten altı çocuğu oldu. Birinci Dünya Savaşı sonrası Milli Mücadele saflarına katıldı. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Rize şubesi üyesi olarak 1919 Aralık ayında yapılan Meclis-i Mebusan seçimlerinde 57 oyla Lazistan'dan (Rize) milletvekili seçildi. Hakkında, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin silahlı adamlarının halka baskı yaparak seçilmesini sağladıkları, Balkan ve Birinci Dünya Harplerinde ülke dışına kaçtığı yönünde iddialar ortaya atıldı. Yapılan soruşturmalarda iddialar asılsız çıktı. Öte yandan yaşının mebus seçilmesine elverişli olmadığı iddiası nedeniyle de bir soruşturma geçirdi. Meclis-i Mebusan'ın 12 Şubat 1920 tarihli oturumda yapılan incelemede mebus seçilmesine engel bir durum olmadığına karar verildi ve mebusluğu onaylandı.

Osman Nuri Özgen

İtilaf Kuvvetleri tarafından İstanbul'un 16 Mart 1920'de işgali ve Meclis'in dağıtılması üzerine Heyeti Temsiliye'nin talimatına uyarak 13 Nisan 1920'de Ankara'ya geldi ve Büyük Millet Meclisine katıldı. Meclis-i Mebusan üyesi olduğu için TBMM'nin Birinci Dönem seçimlerine katılmasına gerek kalmadan Lazistan milletvekili olarak Meclis'te yer aldı. Bu dönem kurulan öğüt kurullarında görev aldı. Hüsrev Bey başkanlığında Bolu ve Düzce bölgesi için oluşturulan Heyet-i Nasiha'da bulundu. Düzce'de kalabalık bulunan Doğu Karadenizliler üzerinde etkili olacağı düşünülmüştü. Bölgeye giderken 23 Nisan 1920 günü asiler tarafından diğer üyelerle beraber tutuklandı. Burada ağır hakaretlere maruz kaldı. Asilerin lideri Sefer Bey'le uzlaşılması ve ayaklanmanın daha fazla kan dökülmeden sonlandırılması için çaba sarf etti. Sefer Bey'e Milli Mücadele saflarına geçmesi halinde hayatının bağışlanacağı sözünü vermişse de Çerkez Ethem tarafından idam edilmesine engel olamadı. Daha sonra TBMM'ce Sovyetler Birliği ile resmî temasları yürütmek için Bekir Sami (Kunduh) başkanlığında kurulan heyette yer aldı. Heyetle beraber bir anlaşma imzalamak için Moskova'ya gitti. Görüşmelerde Türk Heyeti için tercümanlık yaptı. Burada varılan anlaşma sonrasında Sovyet Hükûmetince TBMM Hükûmeti adına silah ve cephane sevkiyatını organize etmekle görevlendirildi ve Tuapse'ye gönderildi. Bu anlaşmayla Anadolu'ya 3.878 tüfek, 3.462 sandık cephane, 20 makinalı tüfek ve 12 bin kilo benzin sevk edildi. Ruslardan alınan ve sevk edilen malzemelerde eksiklik olduğu iddiaları sonrasında görevi kötüye kullandığı gerekçesi ile hakkında soruşturma açıldı. Soruşturmayı yürüten Dördüncü Şubenin hazırladığı raporun Meclisin 28 Ocak 1922 tarihli gizli birleşiminde kabul edilmesi üzerine Osman Nuri Bey'in mahkemeye sevkine karar verildi. Ancak sonrasında Soruşturma Kurulu teşkil edilmedi ve yargılama yapılmayarak olay kapatıldı.

Mebusan Meclisindeki milletvekilliği döneminde dokuz kez söz aldı. Meclise, "Piyer Loti ile Ağa Han ve rüfekasına Meclis namına teşekkür edilmesine dair" bir takrir sundu. Takriri kabul edildi. Mecliste kurulan Felah-ı Vatan Grubu içinde yer aldı. 28 Ocak 1920 tarihli Misak-ı Milli kararlarını imzalayanlardan biri oldu. TBMM'de vekilliği döneminde Dışişleri, Bütçe ve Bayındırlık komisyonlarında çalıştı. İkinci Toplantı yılında Bayındırlık Komisyonunun sözcülüğünü ve son toplantı yılında başkanlığını yaptı. Mecliste 26'sı gizli oturumlarda olmak üzere 90 kez söz aldı. Genel Kurula iki

takrir verdi. Düzce İsyânına ve Hükûmetçe alınması gerekli tedbirlere dair takririnde bölgede teşkilatlanmanın zayıflığına vurgu yaparak bu konuda tedbir alınmasını istedi. Diğer takrir, Lazistan Mebusu Ziya Hurşit ile verdiği, Ruslar tarafından müsadere edilen Sadıkhade Biraderler'in vapurunun iade edilmesi için hükûmetçe girişimde bulunulmasına dairdir. Bir diğer faaliyeti, Adapazarı ve Çarşamba'dan sürgün edilen şahıslara, Samsun'da şehir dışına çıkmaları menedilen 56 kişiye, Samsun ve Amasya livalarında haydutluk icra eden Rum eşkiyasına dair Dâhiliye Vekâletine verdiği gensorudur. Bu faaliyetlerinin yanı sıra 9 kanun teklifinde bulundu. Rize-Erzurum yolunun inşası, Mapavri (Çayeli) nahiyesinin kazaya dönüştürülmesi, İstanbul'un işgali sonrasında İngilizler tarafından Malta'ya gönderilen erkân, ümera ve zabitan ile mülkiye memurlarından İstanbul Hükûmetince maaşları kesilenlerin Malta'da buldukları müddete ait maaşlarının ödenmesi, Dâhiliye memurlarının idari sebepler dolayısıyla azledilmemesi, Lâzistan sancağında fındık, portakal, limon, mandalin, dut, çay yetiştirilmesi, Atina (Pazar) kazasındaki Guvant (Çayırdüzü) ve Sano (Topluca) karyelerinin âşar borçlarının affı, Şûrayı Devlet Tetkik Heyeti Kanununa «İmtiyazat gibi mühim evrakın ait oldukları vekâletlerce tetkik edilmesi» hakkında bir fıkra eklenmesi ve iki defa da Karadeniz sahiline ithal edilecek mısır ve mısır unlarından alınacak resmin, resmi asli olmasına dair kanunun yürürlüğünün uzatılması Meclise sunduğu kanun teklifleridir. Bu tekliflerden mısır ve mısır unlarından alınan gümrük vergisinin yürürlüğünün uzatılmasına dair sunduğu ikinci teklifi 18 Haziran 1922'de 238 sayılı "Zahire İthalâtından Alınan Gümrük Rûsumunun Temdidi Meriyetine Dair Kanun" adıyla kabul edildi.

Osman Nuri Bey, bilhassa Rize ve çevresinin ekonomik, sosyal sorunları üzerine çalışmalar yürüttü. Bölgede fındık, portakal ve çay yetiştiriciliği projeleri üzerinde durdu. Bununla birlikte Rize ve Erzurum vilayetlerini birbirine bağlayacak yolun yapımı için çaba gösterdi. Siyasi hayatı boyunca seçim bölgesinin sorunları ile yakından ilgilendi. Lozan Konferansında Musul Meselesinin sonraya bırakılmasını İkinci Grup'un önde gelenleriyle sert bir şekilde eleştirdi. Meclis çalışmalarının yanı sıra Yunus Nadi'nin çıkardığı Yenigün Gazetesinde yazılar yayımladı.

Osman Nuri Bey, Mecliste oluşan gruplaşmalarda her iki grupta yer almayan ancak İkinci Grup'a yakınlık duyan bağımsızlar arasında değerlendirilmektedir. Bunun bir sonucu olarak Müdafaa-i Hukuk Grubunca İkinci Dönem milletvekili adayı gösterilmedi. Rize'den bağımsız olarak girdiği İkinci Dönem seçiminde 15 oy aldı ve milletvekili seçilemedi. Vekilliğinin sona ermesinin ardından mühendislik mesleğine geri döndü. Samsun Göçmenevleri, Samsun-Çarşamba şosesi inşaatı, Amasya Demiryolu yapımı gibi farklı projelerde yer aldı. Sonrasında Abdurrahman Naci Demirağ'ın şirketinde ortak olarak iş hayatına devam etti. Osman Nuri Özgen, 15 Aralık 1943'te İstanbul'da vefat etti ve Erenköy Sahrayı Cedid Mezarlığında toprağa verildi. Hal tercümesinde Rusça'nın yanı sıra Fransızca bildiği de yazılıdır.

Sinan BAŞARAN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Müdüriyeti Ekleri (DH.İ.UM.EK.), nr. 117/26.; 118/88.

Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH.ŞFR), 105/112.

Zabıt Cerideleri/Resmî Evrak/Tutanaklar

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, C. 1, TBMM Basımevi, Ankara 1992, s. 88.

Osman Nuri (Özgen), **Zat ve Sicil Dosyası**, Sicil No. 306.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, C. 2, TBMM Basımevi, Ankara 2023, s. 746-764.

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Birinci Dönem Lazistan Sancağı Seçim Mazbatası, 10 Nisan 1336 (1920).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı,
[https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=OSMAN%20BEY%20\(OSMAN%20NUR%20%20%20ZGEN\)&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=77&v_kullanici_id=21671843&v_gelecek_sayfa=1](https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=OSMAN%20BEY%20(OSMAN%20NUR%20%20%20ZGEN)&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=77&v_kullanici_id=21671843&v_gelecek_sayfa=1) (Erişim tarihi: 12 Eylül 2024).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı,

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100238.pdf (Erişim tarihi: 12 Eylül 2024).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, İkinci Dönem Lazistan Sancağı Seçim Mazbatası, 16 Temmuz 1339 (1923).

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 19, TBMM Matbaası, Ankara 1959, s. 120-121.

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 20, TBMM Matbaası, Ankara 1959, s. 116, 497-498.

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 27, TBMM Matbaası, Ankara 1960, s. 419.

Eser/Makale ve Tezler

Birgören, Hamdi, **Mehmet Zekai'nin Kaleminden İsyân Günlerinde Bolu**, Bolu Belediyesi Yayınları, Bolu 2009, s. 152.

Çağlar, Günay, **Hüsrev Bey Heyet-i Nasîhası (Nisan-Haziran 1920)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 22-24.

Çakıcı, Nurettin, "Sovyet Rusya'nın Milli Mücadele Hareketine Mali Ve Askeri Yardımları (1919-1922)", **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 73, 2023, s. 90, 95-98.

Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. 3, s. 717-718.

Demirel, Ahmet, **Birinci Mecliste Muhalefet İkinci Grup**, Beşinci Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 119-127.

Evcin, Erol, **Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi ve İz Bırakanları**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 730-731.

Kılıç, Fahri, "Milli Mücadele Döneminde Hüsrev Gerede'nin Yürüttüğü Faaliyetler", **History Studies**, C. 9, S. 4, 2017, s. 104-109.

Kıvrak, Ensar - Topkara, Mustafa, "Müzakereci Demokrasi İlkeleri Bağlamında Birinci Meclis'te Musul Görüşmeleri, **SEYAD**, C. 9, S. 1, 2021, s. 11.

Taş, Mehmet, **Birinci TBMM Döneminde Lazistan Mebusları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2013, s. 65-70, 97, 105.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/osman-nuri-ozgen-1888-1943/?pdf=7621> adresinden erişilmiştir